

Komet kommenterar 2022:05, publicerad 2022-01-31

Ambitiös och vågad etik som inte duckar för svåra frågor behövs för att möta teknikutvecklingens utmaningar. Här ges en överblick av hur etiska aspekter påverkat policy och politik inom EU de senaste fem åren.

Kommenterad rapport

European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, **European Group on Ethics in science and new technologies: general activity report: 2017-2021**, Publications Office, 2021.¹

Komets kommentarer

- Den europeiska gruppen för etik inom vetenskap och ny teknik (EGE) uppmärksammar värdet av att beakta etik i arbete med förvaltning, såväl inom Europa som globalt. Detta ligger i linje med Komets arbetsspår *ansvarsfull teknikutveckling*, som bland annat lyfter fram ett etiskt förhållningssätt vid utveckling, användning och spridning av ny teknik.²
- EGE betonar vikten av att *alla* ska ha möjlighet att delta i diskussioner om teknik och etik – och att det därför behövs kunskap. Tekniska museet har tagit fram en digital lektion om teknik och etik för ungdomar.³ Lektionen tar upp olika utmaningar och möjligheter med teknikutveckling och innehåller övningar med etiska dilemman. Den som vill lära mer om teknik, etik och hållbarhet hittar också utbildningsdelar i Komets verktyg för ansvarsfull teknikutveckling.⁴
- EGE ser en trend av "etik-inflation". De beskriver även att det förekommer "ethics washing"; alltså att offentlig sektor, företag eller organisationer utåt sett skapar en bild av att de är etiska, samtidigt som de inte gör några större insatser i verkligheten. Motsvarande strategier har tidigare uppmärksammats inom till exempel miljö (*green washing*) och hbtq-området (*pink washing*).
- Tanken med "inbyggd etik", som lyfts fram av EGE, liknar det arbetssätt som ibland används för att säkerställa integritet vid hantering av data som innehåller personuppgifter (*privacy by design*).⁵ Genom att ta hänsyn till integritetsskyddsreglerna redan när man utformar it-system och rutiner skyddas de registrerade personernas rättigheter.

Råd om etik och teknik

- Den europeiska gruppen för etik inom vetenskap och ny teknik (European Group on Ethics in science and new technologies, EGE) har en oberoende ställning inom EU.
- EGE utses av Europeiska kommissionens ordförande.
- EGE har i uppgift att ge råd om kommissionens politik och lagstiftning i de fall där etiska, samhälleliga och grundläggande rättigheter samverkar med utvecklingen av vetenskap och ny teknik.
- Femton personer ingår i EGE, bland annat Nils-Eric Sahlin, professor i medicinsk etik vid Lunds universitet.

¹ <https://data.europa.eu/doi/10.2777/576406>

² Mer om Komets arbete, och definition av begreppet ansvarsfull teknikutveckling, finns på www.kometinfo.se/vart-arbete/ansvarsfull-teknikutveckling/

³ www.tekniskamuseet.se/skola/digitala-lektioner/digital-lektion-teknik-och-etik/

⁴ www.ansvarsfullteknik.se

⁵ www.imy.se/verksamhet/dataskydd/det-har-galler-enligt-gdpr/inbyggt-dataskydd-och-dataskydd-som-standard/

Sammanfattning av originalrapporten

Rapporten beskriver de senaste fem årens aktiviteter inom den europeiska gruppen för etik inom vetenskap och ny teknik (EGE). Den illustrerar också hur förhållningssättet till etik inom EU förändrats under denna tid. Gruppen har sett ökad efterfrågan på etisk rådgivning, och att allt fler vill delta i arbetet med att utveckla etiska förhållningsätt och ramverk. En trend är att framåtblickande perspektiv har blivit viktigare, delvis eftersom teknikutvecklingen går allt snabbare.

Rapporten beskriver EGE:s arbete, särskilt hur en rad olika aktörer engagerats i frågor som rör etik och teknik. Den ger också en översikt av hur etiska aspekter har påverkat policy och politik inom EU.

EU-kommissionen, under ledning av ordförande Ursula von der Leyen, har sex prioriteringar för åren 2019 – 2024. Dessa är *EU:s gröna giv*, *Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern*, *En ekonomi för människor*, *Ett starkare Europa i världen*, *Främjande av vår europeiska livsstil* och *En ny satsning på demokrati i EU*. Samtliga dessa prioriteringar beskrivs ur ett etiskt perspektiv i rapporten.

Ett centralt budskap i EGE:s uttalande om värdet av att beakta etik i europeisk och global förvaltning⁶ är att det är nödvändigt med ingående diskussioner om värderingar. Diskussionerna behövs för att säkerställa att EU bygger en gemensam, jämlik och hållbar framtid. När samhället står inför ett ökat tryck, till exempel vid klimatförändringar eller pandemier, utmanas värderingar och grundläggande rättigheter menar EGE. Eftersom alla mänskliga val och handlingar styrs av värderingar (medvetet eller omedvetet) finns en nära koppling mellan etik och såväl styrning som demokratiska principer, enligt EGE. Värdet av att beakta etiska aspekter redan tidigt under innovationsarbetet lyfts fram. Även betydelsen av samverkan och gemensam diskussion betonas; rekommendationen är att allmänheten ska ges stora möjligheter att på olika sätt delta i beslutsfattande inom EU.

⁶ European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Values for the future: the role of ethics in European and global governance, Publications Office, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2777/595827>

Fem uttalanden från EGE

De senaste åren har EGE gjort uttalanden i fem frågeställningar:

- artificiell intelligens,
- framtidens arbete,
- genomitering,
- covid -19, samt
- att beakta etik i europeisk och global förvaltning.

Tre aspekter EU bör beakta, enligt EGE

Inbyggd etik (eng. ethics by design) innebär att man tar hänsyn till etiska aspekter redan när man utformar såväl politik som när man fattar formella beslut. Dessutom bör etiken vara tillgänglig i en sådan form att den har praktisk betydelse.

Etik med hög ambition. Etiken behöver vara ambitiös, proaktiv, vågad och offentlig. Den får inte väja för svåra, smärtsamma eller tråkiga frågor. Etiken kan inte nöja sig med förenklade och snabba, med minskade moraliska ambitioner eller rent instrumentella resonemang. Istället måste alla som arbetar med etiska frågor sikta högre, särskilt när det kommer till utmaningar kopplade till teknik och annan utveckling.

Demokratiska och inkluderande diskussioner. Såväl finansiering som olika åtgärder behövs för att medborgare ska engagera sig och delta i de moment som föregår ett politiskt fattat beslut. Till exempel behövs konkreta insatser för att involvera personer från alla grupper i samhället. Det kan handla om praktiska lösningar för att kunna delta i möten, kommunikation som går att förstå och tillgång till information.

Om Komet Kommentarer

Komet kommenterar aktuella internationella rapporter som rör regelverk, teknikutveckling och innovation. Syftet är att ge ett svenskt perspektiv, sätta information i ett sammanhang och göra underlaget lätt tillgängligt.